

Variacions

El món segons Pep Montes

L'Ateneu que ve

Fa pocs dies es van celebrar eleccions a la Junta Directiva de l'Ateneu Barcelonès i en fou guanyadora la candidatura encapçalada per Francesc Cabana, amb un escàs avantatge sobre l'equip proposat pel filòsof Norbert Bilbeny. Per diverses raons, la renovació de l'organ directiu, que es farà efectiva aquesta mateixa setmana, suposarà una fita remarcable en la història de l'entitat. Per començar, implica el comiat com a president d'Oriol Bohigas, que durant els darrers vuit anys ha liderat una transformació espectacular de la institució fins al punt de convertir-la en un model admirat de modernització i posada al dia per a institucions de llarg recorregut històric i difícil encaix en l'actual entorn social, econòmic i comunicatiu. En un altre sentit, el transcurs de la campanya i de la pròpia jornada electoral ens ofereixen pistes (que no certes) sobre la possibilitat real que les transformacions produïdes arribin a consolidar-se i esdevinguin estructurals en l'entitat. D'una banda, sembla que, efectivament, s'ha confirmat la viabilitat i conveniència d'un model de gestió en clau positiva, però, al mateix temps, és possible observar com persisteixen (ni que sigui residualment) algunes de les pitjors herències en la dinàmica associativa de l'entitat. Hi dedicaré unes quantes ratlles.

Cal dir, per començar, que la candidatura de Cabana s'impulsava sota el signe de la continuïtat. La meitat dels seus membres formaven part de la segona junta dirigida per Bohigas, inclòs el presidenciable, i es mostren orgullosos i satisfets de la feina feta. En el seu discurs persisteix la idea que cal mantenir la línia seguida fins al moment i consolidar-ne les directrius bàsiques. En més d'una ocasió vaig sentir dir als membres de la candidatura que, de fet, la seva campanya electoral havia estat la feina feta durant els tres anys i escaig del seu mandat anterior. Podria semblar que promoure la continuïtat implica optar per una opció conservadora, però no hi ha res més allunyat de la realitat. Ser continuïsta d'una línia impulsada per Bohigas implica canvi i renovació permanent en direcció a l'excel·lència. Els dos mandats de Bohigas han estat presidits per una transformació profunda de l'entitat i per un continu qüestionament de la pròpia actuació. Ser continuïsta en aquests termes, per tant, és qualsevol cosa menys ser conservador.

Em sembla just destacar també, que possiblement s'ha posat massa l'accent en la renovació física de l'entitat. Les juntes de Bohigas han recuperat i relançat la magnífica biblioteca de l'Ateneu, han actualitzat i modernitzat sales, accessos i serveis, han convertit l'entranyable però incòmoda i limitadora sala d'actes en un auditori modern i funcional, han recuperat la dignitat i la seguretat de les façanes del Palau Savassona i, en termes generals, han afegit als valors tradicionals de l'Ateneu les virtuts d'un equipament modern i eficaç. Certament, no hi ha res més visible que aquesta transformació. Però a còpia de destacar aquesta tasca ingent ha semblat tot sovint que l'únic mèrit d'aquest període havien estat les obres i la capacitat de captar els recursos necessaris per fer-les. Això és profundament injust. Si els canvis d'estructura i funcionament de l'entitat es consoliden, hauran sigut incomparablement més importants que no pas els físics, senzillament perquè són els canvis que garanteixen la pervivència de l'entitat i la seva capacitat de continuar sent una institució de referència per al país. S'ha professionalitzat la gestió, una necessitat que clamava al cel, s'ha transformat l'estructura econòmica i de finançament de l'entitat, s'han impulsat nous serveis i s'han modernitzat els antics, s'ha donat una capacitat de gestió i servei modèliques a la Biblioteca, s'han incorporat de manera brillant les tecnologies de la informació i la comunicació, s'ha renovat i duplicat la massa associativa de l'entitat, s'ha multiplicat per quatre la quantitat (i m'atreveria a dir que la qualitat) de la programació, s'ha aixecat una espectacular Escola d'Escriptura, gairebé única en les seves característiques a Europa i, per rematar la feina, s'han actualitzat els Estatuts de l'entitat, que conservaven encara una estructura decimonònica. Resulta obvi que sóc favorable i apassionat de totes aquestes transformacions, però encara que no ho fos, el més objectiu i gasiu dels anàlisis deixaria per terra la teoria que l'únic mèrit de Bohigas ha estat el de la transformació física de la seu de l'Ateneu. Dir això és, senzillament, ridícul.

La victòria de l'equip de Cabana sembla que, certament, consolida les transformacions realitzades i el model de gestió adoptat. Els socis de l'entitat han validat la feina feta i han confirmat que volen mantenir el rumb, com a mínim durant tres anys més. Però més amunt deia també que el resultat de les eleccions ens diu que persisteixen algunes de les pitjors herències de l'entitat. Certament, el triomf electoral no fou aclaparador. Incontestable sí, perquè el vot democràtic obliga, però no es pot obviar que una part substancial dels socis van votar una candidatura que volia canvis sobre el model adoptat. I és en algun d'aquests canvis i, sobretot, en l'actitud com es van proposar, que detecto restes poc desitjables d'un passat malauradament encara molt proper.

He de dir, per començar, que en allò que respecta als continguts generals, als valors tèorics i a les idees que fonamentaven les dues candidatures, poques diferències hi havia. Totes dues volien un espai de centralitat per a l'Ateneu, totes dues volien un Ateneu proactiu i generador de pensament i propostes per al seu entorn, totes dues volien diàleg i pluralitat, totes dues parlaven de catalanitat, de participació, de democràcia, de... Per a algú que no coneixi la quotidianitat de l'Ateneu havia de ser, certament, difícil distingir entre una i altra candidatura. I he d'afegir-hi, a més, que en les dues llistes, la vàlua de les persones que les integraven era equiparable, i tanta qualitat intel·lectual i saviesa hi havia en una com en l'altra. Les diferències es detectaven en aspectes que potser a primera vista eren residuals, però que al capdavant esdevenien fonamentals. Jo n'hi vaig veure de dos tipus: referides al model de gestió, i referides a l'estil o actitud dels impulsors.

Sobre el model de gestió destaco que la candidatura Bilbeny assegurava que no volia un model gerencialista. Un clàssic. Un clàssic de les entitats que es resisteixen al canvi que les ha de menar a un sistema de gestió modern i eficaç. La necessària professionalització de la gestió en una organització de la dimensió de l'Ateneu es viu amb recança quan es considera que els càrrecs tècnics (professionals) de què es dota la institució acumulen massa poder. Es considera que tota aquella capacitat de decisió i d'autonomia que s'atorga a un gerent o director és capacitat que perd la Junta Directiva, garant de la voluntat dels socis i, per tant, única intèrpret legítima de l'interès dels propietaris de l'entitat. Per a mi, contestar a aquesta afirmació és ben senzill: la pèrdua de poder d'una Junta Directiva es produeix només quan aquesta mateixa junta desisteix o dimiteix de les seves responsabilitats. Si una junta és al peu del canó i assumeix amb fermesa el comandament, disposar d'un eficaç equip professional, encapçalat per un gerent o un director, és la major de les benediccions. Amb un bon gerent o director, amb un bon equip professional, una junta directiva incrementa la seva capacitat de gestió i de conducció de l'entitat. Les seves línies de treball tenen un grau de concreció molt més elevat, les finalitats estatutàries de l'entitat es persegueixen amb major eficàcia i es pot demanar comptes a algú que té l'encàrrec específic de convertir en realitat les seves directrius. I si les seves directrius són mantenir un model participatiu que incrementi la intervenció dels socis en la gestió i multiplicar les seves aportacions, no hi haurà millor manera de fer-ho que amb un grup de treballadors qualificats i eficaços. Insisteixo: només cauen en el gerencialisme (si acceptem que aquest mot és negatiu per se) aquelles entitats la junta directiva de les quals és pusil·lànime, mandrosa i, permeteu-m'ho, irresponsable. Dono fe que en els darrers vuit anys això en cap cas no ha estat així.

Deixeu-me que em dediqui ara una estona a comentar qüestions d'actitud. Durant la campanya electoral, especialment en la fase final, es van sentir per diverses vies (amb comentaris en veu alta, en converses d'ascensor, amb afirmacions fetes en actes públics i fins i tot amb textos publicats en determinats mitjans de comunicació) crítiques virulentes contra la candidatura de Cabana. Es van fer múltiples al·lusions personals als seus membres, inclòs el qui la liderava, es va dir que pretenien eliminar les seccions de l'entitat, que es volien vendre l'edifici, que responien a una determinada opció política, que no tenien una actitud ètica... la llista podria ser molt llarga, però no cal acumular bajanades ni escandalitzar el sentit comú dels meus lectors. No diré que fossin els mateixos membres de la candidatura Bilbeny els qui afirmessin aquestes coses (no la majoria, com a mínim), però sí que ho feren persones de l'entorn més immediat de suports. M'estalvio qualificar aquests tipus d'afirmacions perquè trobo que es

qualifiquen per si soles. Però no puc amagar que em dol que una candidatura que ve acompanyada d'actituds d'aquest estil tingui un elevat nivell de suport en unes eleccions a l'Ateneu. No és aquest l'Ateneu que a mi m'agrada. Penso que no és aquest l'Ateneu que ha defensat Bohigas i les seves juntes. I m'agradaria que Cabana tingués èxit a l'hora d'evitar que aquest Ateneu incrementi les seves possibilitats d'èxit.

En fi. Potser no cal dedicar-hi més temps ni més espai. Ara hi ha tres anys per davant per construir una mica més l'Ateneu, per blindar les seves qualitats i virtuts, per estimular les actituds positives, per fer feina a favor de la ciutat i del país, per honorar l'ateneïsmes de la més culta, honorable, plural i lleial escola. És aquest l'Ateneu que ve de gust potenciar i que, tal com ja és un clàssic en el (encara avui) President Bohigas, fa exclamar: Visca l'Ateneu!